

Karmel 3/1987

Självutgivelse: Edith Steins budskap

Av Anders Arborelius o.c.d.

"Förstår ni så lite, är ni så tröga till att tro på det som profeterna har sagt? Skulle inte Messias lida detta och gå in i sin härlighet?" (Luk 24:25, 26.) Dessa båda frågor, som Jesus ställde till sina lärjungar, tillhör de eviga frågorna. När vi vanligtvis talar om eviga frågor, menar vi nog de existentiella frågor som människan ställer angående meningen med lidande och död, ja, med livet självt. Människan vänder sig – ofta med en anklagelse på läpparna – till Gud för att fråga *varför* livet är som det är.

Men här är det i stället Jesus som ställer frågorna till människorna. I honom har Gud anpassat sig till den grad till människorna och deras frågeställningar, att han blir en av oss. I Jesus Kristus tar Gud på sig hela vår existens i all dess obegriplighet, inklusive lidande och död, för att ge oss svar på våra frågor och visa oss meningen med allt och hur vi skall leva. Förstår vi detta? Ja, kan vi förstå att Messias *måste* lida och dö för att gå in i sin härlighet och så öppna den för oss? Antagligen inte – och det är inte heller någon som begär att vi helt och fullt skall förstå den oförståeliga, självutgivande Kärlekens mysterium.

Vi kan bara acceptera att det helt enkelt är så och överlåta oss med trons, hoppets och kärlekens hängivelse åt den som har älskat oss så mycket att han ville dela hela vår tillvaro med alla dess oförståeliga bördor och oförklarliga kors. Det är egentligen det som är det mest oförståeliga: att det finns Någon som kan gå så långt i självutgivatide kärlek, att han *måste* dö för oss, fast han inte behöver göra det, allraminst för oss, som knappast gjort oss förtjänta av ett sådant offer.

Kristendomens stora budskap, ja, själva tillvarons innersta kärna och yttersta norm är alltså självutgivelse, hängivelse, överlåtelse eller – för att använda det utslitna och misshandlade ord som vi ändå inte kan klara oss utan – kärlek. I sitt liv på jorden *måste* Jesus visa att det verkligen är så. Och det i sin tur medförde att han med nästan obönhörlig logik *måste* lida och dö för att överbevisa oss, som är så tröga, att tro på det som profeterna har sagt.

Jesu offer i självutgivande kärlek är en för alla tider gällande grundval, ja, själva källan till vår räddning. Men ändå behöver vi i varje tid och miljö påminnas om detta grundläggande faktum i frälsningshistorien, ja, om denna grundstruktur i allt som är till.

I varje epok finns det människor som på sitt sätt återger något av det som Jesus är och gör. Sådana människor kallar vi helgon. De har till uppgift att genom sina liv peka på honom som är "vägen, sanningen och livet" (Joh 14:6) och hjälpa oss att upptäcka honom och hänge oss åt honom. Följden är att de – i likhet med honom – aldrig blir speciellt populära i sin egen samtid (möjligen efter sin död). En ytterligare följd är att de ofta får dela sin Mästares lott, för som bekant är "lärjungen inte förmer än sin lärare" (Matt 10:24).

En sådan lärjunge skall vi se lite närmare på. Det är Edith Stein, den tysk-judiska filosofen, född i Breslau 1891, ihjälgasad år 1942 som Teresa Benedicta av Korset, karmelitnunna och Auschwitz-fånge nr. 44.074. Den 1 maj 1987 saligförklarade påven Johannes Paulus II henne i Köln och hon är därmed en förebild och förespråkarska för hela Guds folk.¹ I henne kan vi alltså se hur något av Kristi eget mysterium återspeglas. Vi behöver ju ständigt påminnas, eftersom vi är så tröga till att tro och förstår så lite. Och Kyrkans helgon är just levande påminnelser om vad Jesus är och gör, ja, om det som är tillvarons innersta hemlighet ocll yttersta mening.

Den saliga Teresa Benedicta *av Korset* utgör genom sitt liv och sin död verkligen en påminnelse om Jesus, om hans liv och död på korset. Hon är ett vittne om honom, ja, ett blodsvittne, en martyr, så som Kyrkan uttryckligen förklarar. Hennes våldsamma död tillsammans med andra katoliker av judiskt ursprung var ett utslag av nazisternas hat mot den katolska tron, närmare bestämt en repressalieåtgärd riktad mot den katolska hierarkin i Nederländerna, som genom ett herdabrev uppläst i landets alla kyrkor och kapell protesterat mot judeförföljelserna.

Men hennes död var på ett annat och djupare plan ett uttryck för hennes självgivande kärlek i Jesu efterföljd, inte minst för hennes judiska systrar och

¹ C:a 75.000 människor deltog i denna högtid, som hölls i stidion i Köln-Müngersdorf. Vid altaret var påven omgiven bl. a. av Kölns, Münchens, Berlins, Krakows, Utrechts, Tokyos och Paris' (kardinal Lustiger, själv av judisk härkomst) ärkebiskopar samt de oskodda karmeliternas generalföreståndare, Felipe Sainz de Baranda. Påven vände sig speciellt till de judar som var närvarande: "Det fyller mig med glädje och tacksamhet att veta att även judiska systrar och bröder, och särskilt då Edith Steins närmaste släktingar (bl.a. två syskonbarn), deltar i denna liturgi." I sin predikan underströk han också gång på gång att Edith genom sin kärlek till sitt folk liknade Ester, som i en annan ödestimma i judarnas historia trädde fram för de sina. "I utrotningslägret dog hon som Israels dotter för att förhärliga Guds heliga Namn." Samtidigt citerade han hennes egna ord: "Det finns en kallelse till Kristi lidande och därigenom medverkar man i hans återlösningsverk... Kristus fortsätter att leva i sina troende och i dem fortsätter han] att leva sitt lidande. Det lidande som man geiiomgår tillsammans med Herren, är *hans* lidande, och det är infogat i det stora återlösningsverket och där får det bära överflödande rik frukt." I Auschwitz, "detta vår tids gigantiska Golgota", gav Teresa Benedicta av Korsct sitt liv både för Kristus och sitt folk. Hon var martyr i dubbel bemärkelse.

bröder. "Kom, vi går för vårt folk", sade hon till sin syster Rosa, när hon blev arresterad i sitt kloster av SS-männen. I Edith Steins liv och slutliga öde ser vi hur det judiska och kristna knyts samman på ett djupt symboliskt sätt. Också i detta avseende liknar hon sin Mästare. "Denna stora judiska kvinna och kristna martyrs" kallade påven henne vid saligförklaringen.

Edith Steins budskap, så som det framträder i hennes många skrifter, skulle kunna sammanfattas i ett enda ord: *Selbsthingabe*, självutgivelse. Utifrån filosofiska, pedagogiska och teologiska perspektiv försöker hon hitta en minsta gemensam nämnare för hela tillvaron, för allt som finns till, och hon fastnar då för denna princip, som går som en röd tråd genom allt "ändligt och evigt vara" (*Endliches und Ewiges Sein*, som en av hennes filosofiska skrifter heter).

I honom som själv är den Evige (*der Ewige*, så brukade Ediths djupt fromma judiska mor tala om Gud) och i allt som han skapat finns egentligen en och samma grundstruktur. "Guds väsen är ju självutgivelse", skriver hon. Och allt som han frambragt måste i större eller mindre grad återspegla vad han är i sig själv. Därför *måste* också Gud följa denna självutgivelsens grundlag, när han i Jesus Kristus blir en del av sin skapelse.

Edith Stein återkommer ständigt till det som är tillvarons absoluta kärna: den treenige Guden, allts ursprung. För att förstå något om det skapade måste vi först förstå något om den oskapade Kärlekens mysterium. "Kärlekens enda fullkomliga förverkligande", skriver hon, "är . . . Guds eget liv, de gudomliga Personernas hängivelse åt varandra." Fadern och Sonen överlåter sig fullständigt åt varandra i Andens enhet. "Om kärleken i sin högsta fullbordan är ömsesidig hängivelse och förening till ett, så krävs det att det finns flera personer." Gud *måste* vara tre Personer i fullkomlig enhet för att kunna *vara* Kärlek.

Allt som finns till återger, på olika sätt och på olika nivåer, den treenige Guden och den självutgivelse som råder inom honom. "Vetekornet *måste* falla i jorden och dö" (jfr Joh 12:24). Ja, i hela naturen ser vi reflexer av denna övernaturliga sanning. Naturlagarna strider aldrig mot den grundlag, som tycks råda inom Gud: hängivelsens. Också för människan som en del av skapelsen gäller samma lag.

Hon kan bara "finna sig själv och sin egen identitet" (som man så gärna säger i vår tid) genom att hänge sig och utge sig själv. "Att ge sig helt och hållet hän med allt vad man är och har innebär på samma gång att man tar sig själv i besittning på ett sådant sätt att det övergår allt mänskligt förstånd", säger Edith. Man finner bara sig själv genom att utge sig själv. "Vår viljas hängivelse, det är det som Gud begär av oss och som vi också är i stånd att ge. Det är det som är måttet på vår helighet."

Gud har inte nöjt sig med att skapa människan till sin avbild. Han har också uppenbarat sig för henne, först i det gamla och sedan i det nya förbundet. "För att i tro kunna ta emot Guds uppenbarelse måste man helt följdriktigt vända sig till den i kärlek", skriver Edith Stein, "denna kärlek blir emellertid fulländad först när Gud själv hänger sig åt själen genom nådens och härlighetens liv, meddelar henne sitt gudomliga liv och drar henne in i detta sitt gudomliga liv.

Det gudomliga liv som utvecklar sig i en själ som älskar Gud, kan inte vara något annat än Gudomens trefaldiga liv. Det är ju den Trefaldige som hon hänger sig åt." Det är i Jesus Kristus som den treenige Guden har uppenbarat sig och hängivit sig åt oss till den grad att han dör för oss. Vi är så tröga och förstår så lite, att något annat inte stod honom till buds än detta drastiska medel.

Kyrkan är delaktig i Kristi eget mysterium. Hon är hans brud och samtidigt hans kropp. "Kristi lidande och död fortsätter i hans mystiska lekamen ocii i var och en av hans lemmar. Lida och dö måste varje människa. Men om hon är en *levande* lem i Kristi kropp, då får hennes lidande och död återlösande kraft genom huvudets gudom." I Kyrkan, det Guds folk som Kristus förvärvade åt Fadern på korset, råder också självutgivelsens grundlag.

Ja, allt i Kyrkan utandas denna sanning. Kristi offer är där förevigat i eukaristin, "centralsakramentet" som Edith säger. Eukaristi betyder tacksägelse, och vi blir verkligen uppfyllda av detta tacksägelsens livsklimat när vi låter oss näras av Kristus som är verkligt närvarande i det eukaristiska brödet och vinet. "Att leva eukaristiskt", skriver Edith, "betyder att helt träda utanför sitt eget livs trånga gränser och växa in i Kristuslivets oändliga vidder."

I all liturgi och bön förenas Kristus och hans brud, Kyrkan, i en oupplöslig och ömsesidig hängivelse. "Vad annat kan Kyrkans bön vara än den självöverlåtelse, som de som älskar högt gör åt den Gud som är kärlek? Den gränslösa, kärleksfulla överlåtelsen åt Gud och den gudomliga gengåvan – den fulla och varaktiga *föreningen* – det är det som är den högsta flykt som vårt hjärta kan stiga till – *bönens högsta trappsteg*. De själar som uppnått detta är i sanning *Kyrkans hjärta*: i dem lever Jesu översteprästerliga kärlek."

På ett annat ställe kallar Edith jungfru Maria för Kyrkans hjärta, eftersom Kyrkans väsen som Kristi obefläckade brud återspeglas på ett oförlikneligt sätt i Kristi moder, som "var högt upphöjd över hela mänskligheten både när det gäller mänsklig fullkomlighet och nådens fullhet". Kyrkan – och vart och ett av hennes barn – måste alltid återspegla sin Mästare så troget som möjligt.

I sin bön och i sitt handlande är hon oupplösligt förenad med Kristus, som ständigt hänger sig åt henne. Hans påskmysterium, där han förhärligas i sitt självutgivande lidande, fortsätter att förbli en levande verklighet i henne.

Edith Stein – den saliga Teresa Benedicta av Korset – kan genom sitt liv, sitt budskap och inte minst genom sin förbön hjälpa oss att se lite klarare, så att vi inte är så tröga att tro och förstår så lite. Hon kan hjälpa oss att se att "Gud har blivit människa för att på nytt låta oss få del i sitt liv.

Det är så det börjar", skriver hon, "och det är också det som är det yttersta målet." Vi är skapade för att få del i Guds egen härlighet för all evighet. Det är den yttersta meningen med vårt liv. Därför har Fadern utgivit sin Son för vår skull, men också förhärligat honom. "Genom kors och lidande till uppståndelsens härlighet gick Guds människoblivne Sons väg. Med Människosonen genom lidande och död till uppståndelsens härlighet går vägen för var och en av oss, för hela mänskligheten."

(Edith Stein heligförklarades år 1998)